

DM's uddannelses- og studenterpolitik

Indledning

DM har mange medlemmer, som er ansat som undervisere på en lang række forskelligartede uddannelsesinstitutioner – med den dominerende hovedvægt inden for de videregående uddannelser. Desuden har foreningen også mange studentermedlemmer. Disse to grupper er i sagens natur de direkte berørte af DM's uddannelses- og studenterpolitik, men da universitetsuddannelserne udgør grundlaget for tilknytningen til arbejdsmarkedet for langt den overvejende majoritet af DM's medlemmer, er uddannelsespolitik et anliggende, som også er relevant at forholde sig til på et generelt niveau.

Hovedprincippet for DM's uddannelsespolitik er, at **uddannelserne skal have en så høj kvalitet som muligt**. Et stadigt højt kvalitetsniveau er en afgørende faktor for de studerendes udbytte af uddannelsen, for de færdiguddannedes muligheder for at finde beskæftigelse og for de ansatte læreres muligheder for at bibeholde og udvikle et fagligt udfordrende arbejde.

Som på alle andre arbejdspladser gælder det derfor grundlæggende om, at uddannelsesinstitutionerne kan tilvejebringe attraktive løn og ansættelsesvilkår, som kan tiltrække og bibeholde højt kvalificerede lærere. Herunder skal der være gode muligheder for faglig og professionel fornyelse og udvikling.

Ovenstående betyder, at der til stadighed skal tilføres tilstrækkelige ressourcer til, at den høje kvalitet kan opretholdes. Da samfundet generelt får et stort positivt afkast af sine investeringer i uddannelse og uddannelse vil spille en voksende rolle i udviklingen af vidensamfundet, skal uddannelser på alle niveauer finansieres af samfundet og ikke ved brugerbetaling fra den enkelte studerende. Samfundsmæssig finansiering vil også modvirke kommercialiseringen af uddannelserne.

På denne baggrund fastlægger DM følgende uddannelses- og studenterpolitik, som foreningens sektorer og sektioner nærmere vil kunne præcisere i lyset af det særlige perspektiv, som den enkelte sektor m.v. har.

Høj kvalitet hænger sammen med de ansattes professionelle vurderinger og deres medbestemmelse om uddannelsernes indhold

Uddannelsespolitikken i Danmark har siden 1999 været meget domineret af dels det europæiske samarbejde om Bologna-processen og dels af eksterne interessenters forøgede indflydelse på uddannelserne med den konsekvens, at der er sket en reduktion af ansattes og studerendes muligheder for at udøve indflydelse på udviklingen af uddannelserne.

Bologna-processen har medført en helt ny måde at definere videregående uddannelser på. Hvor en uddannelse tidligere var defineret ved sin længde og et overordnet indhold, er den nu defineret ved hvilket læringsudbytte den færdiguddannede har ved hvert trin i uddannelsen. Der er således defineret et læringsudbytte og en kompetenceprofil for hvert trin af de videregående uddannelser: (professions)bachelor, kandidat og phd. Endvidere er der også i den danske kvalifikationsnøgle beskrevet

kvalifikationsniveauer og læringsudbytte for diplom- og masteruddannelserne med henblik på institutionernes aktiviteter inden for videre- og efteruddannelse.

Hvor positivt det end måtte lyde, har dette mange steder ført til, at ledelser, eksterne interessenter, evaluerings- og akkrediteringsinstitutioner samt ministeriet har fået mere indflydelse overfor den konkrete tilrettelæggelse og indhold af studierne og dermed er de ansattes og de studerendes indflydelse reduceret både på den samlede uddannelse og på den konkrete undervisning. I denne sammenhæng er kravet om øjeblikkelig relevans af uddannelsen på arbejdsmarkedet blevet styrket – specielt i forbindelse med Akkrediteringsprocessen. Men da arbejdsmarkedet er i konstant udvikling og behovene skiftet inden for den årrække, som det tager at uddanne både en bachelor og en kandidat, vil en alt for snæver målretning til de øjeblikkelige behov på arbejdsmarkedet medføre risiko for beskæftigelsesproblemer på længere sigt, når behovene på arbejdsmarkedet er ændret.

Bevarelse af en høj kvalitet og et indhold i uddannelserne, som lægger vægt på brede akademiske kompetencer – og dermed den bredest mulige anvendelighed på arbejdsmarkedet efter endt uddannelse – er derfor af afgørende betydning, og de sikres bedst ved at lægge de ansattes professionelle vurderinger – i samarbejde med de studerende – til grund for planlægningen af uddannelserne og basere beslutningerne på de ansattes og de studerendes medbestemmelse. En kortsigtet eksterne interesse i meget målrettet kunnen vil risikere at medføre beskæftigelsesmæssige problemer, når den konkrete kvalifikation ikke længere efterspørges på arbejdsmarkedet i samme omfang.

Høj kvalitet sikres gennem sammenhæng mellem undervisning og forskning

Fastansættelse af lærere med forskningsret skal være normen på de lange videregående uddannelsesinstitutioner, og undervisere på universiteter og professionshøjskoler skal have en individuel ret til at deltage i forskning. Denne sammenhæng med den mest aktuelle forskning er en afgørende forudsætning for, at den høje uddannelseskvalitet kan bibeholdes og videreudvikles på alle niveauer af de videregående uddannelser. Den individuelle forskningsfrihed skal sikres gennem lovgivning. Men tilførsel af tilstrækkelige økonomiske ressourcer er en afgørende forudsætning for realisering af lovbestemmelser og der skal afsættes tid til forskning i selvvalgte emner. I den sammenhæng skal undervisernes metodefrihed respekteres. Det betyder også, at studier på professionshøjskolerne skal sikres reel mulighed for at udvikle sig i et samspil med forskning og profession, herunder at professions- og uddannelsesdidaktisk forskning skal udbygges.

Videregående uddannelser er relevante og har stor samfundsmæssig betydning

En analyse fra AE-rådet fra 2009 påviser, at alle videregående uddannelser giver et stort samfundsmæssigt afkast – uanset uddannelsesretning. Samtidig viser en undersøgelse fra Beskæftigelsesregion Hovedstanden og Sjælland fra 2010 at beskæftigelsesgraden for færdiguddannede inden for DM's primære uddannelsesmæssige område er relativ stor. Det er derfor en myte, at videregående uddannelser ikke er tilstrækkeligt relevante, og deres arbejdsmarkedsmæssige relevans derfor kræves særskilt dokumenteret via stadigt stigende krav fra eksterne myndigheder i form af Akkrediteringsråd, Evalueringsinstitut og aftagerpaneler med konkret beslutningskompetence. Disse medfører blot forøgede krav om

dokumentation og rapportering, hvilket i sidste ende ikke kan finansieres fra andre steder end bevillingerne til uddannelserne, hvorved de økonomiske ressourcer, der er til rådighed for uddannelserne, udhules.

Uddannelser er en samfundsmæssig investering, som skal være offentligt finansieret

I ovenstående analyse fra AE-rådet påvises det som nævnt, at alle videregående uddannelser giver et stort samfundsmæssigt afkast – uanset uddannelsesretning. Samfundet får med andre ord en god forrentning af sine investeringer i alle former for videregående uddannelser. Derfor skal uddannelse på alle niveauer finansieres af samfundet via skatten og ikke af de enkelte studerende, begrundet i de personlige fordele, der i sagens natur også ligger for den enkelte i at tage en videregående uddannelse. Men den samfundsmæssige fordel er væsentligt større – specielt i et land som Danmark med en minimal forskel i livsløn for videregående uddannede i forhold til borgere uden videregående uddannelse. Studerende og deres familier skal derfor ikke pålægges en ekstra beskatning i form af individuel brugerbetaling af videregående uddannelse.

Enhver kendt form for lånefinansieringsordninger af individuel brugerbetaling viser sig at være en større ulempe for økonomisk mindrebemidlede end for familier med større økonomisk formåen – med andre ord vil indførelsen af lånebaserede finansieringssystemer i realiteten betyde indførelse af et regressivt beskatningssystem, hvor de laveste indkomster bærer den største byrde.

Indførelse af studenterbetaling medfører kommercialisering af uddannelserne

Alle erfaringer fra udlandet viser, at indførelse (og forhøjelse) af den individuelle studenterbetaling medfører et ændret syn på de studerende til at blive kunder i en virksomhed i stedet for at være studerende med det primære formål at uddanne sig til samfundets fremtidige behov. Denne ændring har i mange tilfælde medført opkomsten af udbydere af videregående uddannelser med en meget lav kvalitet for at sikre, at alle "kunderne" kan fuldføre deres forløb og få det diplom, som de har betalt for – uanset om de lever op til rimelige kvalitetsstandarder inden for det pågældende område. Samtidig kan man konstatere en tilskyndelse på institutionerne (selv seriøse institutioner med et rimeligt kvalitetsniveau) til at koncentrere deres uddannelsesudbud om områder, hvor der er størst mulighed for at tiltrække mange betalingsvillige "kunder". Det bliver således den øjeblikkelige markedsefterspørgsel frem for en mere langsigtet og kvalitativ vurdering, som kommer til at styre udbuddet af uddannelser. Og der er desværre talrige eksempler på, at markedskræfterne ikke har kunnet forudse en udvikling, som på få år har ændret relevansen af et uddannelsesområde. Et tydeligt eksempel er udviklingen i Kina og Sydøstasien, som på få år har ændret studier i disse områder fra at være lukningstruede på grund af meget lille søgning og en begrænset samfundsmæssig direkte relevans til at være meget søgte og højrelevante for fremtidige eksportmuligheder m.v. En øget kommercialisering og markedsstyring af uddannelserne vil således risikere at underminere områder, som efterfølgende viser sig at være uhyre relevante. Indførelse af individuel studenterbetaling og en ændring af studerendes rolle til kunder vil styrke denne forkerte udvikling.

Statens Uddannelsesstøtte skal være af en sådan størrelse, at de studerende kan leve af den og ikke starter deres arbejdsliv med studiegæld

I forlængelse af modstanden mod kommercialisering og studenterbetaling samt i forlængelse af de videregående uddannelsers samfundsmæssige betydning, skal studerende have mulighed for at koncentrere sig om at studere og ikke være helt afhængige af enten lån eller erhvervsarbejde ved siden af studierne. Uddannelse er en samfundsmæssig investering og derfor er studiestøtte under hele studiet og af en størrelse til at leve af, en forudsætning for at kunne tiltrække en så stor del af en ungdomsårgang – også fra ikke-akademiske baggrunde – som muligt. Relevant erhvervsarbejde kan give nogle erfaringer, som kan være til gavn i en senere jobsøgning, men de studerende skal ikke presses ud i at tage arbejde ved siden af studierne i et omfang, som reelt begrænser deres muligheder for at studere i det forudsatte omfang.

DM er enig i målsætningen om, at mindst 50% af en ungdomsårgang skal gennemføre en videregående uddannelse. Dette kræver, at både den generelle uddannelsespolitik, de økonomiske støttemuligheder og tilrettelæggelsen af undervisningen på de enkelte institutioner tager højde for, at en voksende andel af de studerende nødvendigvis må komme fra familier med en anden social baggrund end akademisk, hvis målet skal nås. Udsigten til en stor studiegæld efter endt uddannelse vil erfaringsmæssigt afholde mange unge fra ikke-akademiske baggrunde fra at søge en videregående uddannelse og yderligere vil afbetaling på en høj gæld være et urimeligt indhug i startlønnen for nyuddannede akademikere.

Krav om at studerende skal gennemføre studiet på kortest mulig tid indebærer snarere en risiko for kvalitetsfald end at samfundet får færdiguddannede med tilstrækkelige kvalifikationer

Det er en meget væsentlig del af den førte uddannelsespolitik, at så mange studerende som muligt skal gennemføre studierne på normeret tid. Både bredt i folketinget og blandt diverse interesseorganisationer, er den dominerende holdning, at overskridelser af de normerede studietider udgør et samfundsmæssigt tab. I de seneste år er en del af taxametersystemet lagt om til at give uddannelsesinstitutionerne direkte økonomiske incitamenter i form af "færdiggørelsestaxametre" til at presse de studerende til at færdiggøre deres studier inden for normeret tid – eller kun med en ubetydelig overskridelse. Men undersøgelser viser, at overgangen mellem studier og arbejdsmarkedet er betydeligt lettere for færdiguddannede med relevant erhvervs erfaring end for studerende, som har satset entydigt på at gennemføre på normeret tid. Langsigtet er der derfor større risiko for et samfundsmæssigt tab ved at kræve hurtigere gennemførelse. Samtidig vil der også være en risiko for, at udviklingen af de generelle akademiske kvalifikationer underprioriteres, når både institutionerne og de studerende sættes under pres for at gennemføre på kortest mulig tid. Endelig vil krav om hurtigere gennemførelse også risikere at medvirke til et højere frafald blandt studerende fra ikke-akademiske baggrunde, og vil derfor modvirke målet om at 50 % af en årgang skal gennemføre en videregående uddannelse.

Internationalisering og mobilitet

Et meget dominerende træk ved den danske – og for så vidt den europæiske – uddannelsespolitik er i disse år at gøre uddannelserne mere konkurrencedygtige på det globale "uddannelsesmarked". I flere lande og

verdensdele udgør omsætningen inden for de videregående uddannelser en meget stor – og kraftigt voksende – del af bruttonationalproduktet. Selv i Danmark, som ikke har et direkte markedsincitament via studenterbetalingen for uddannelserne, handler mange uddannelsespolitiske initiativer om at tiltrække udenlandske studerende – og lærere/forskere – til de danske uddannelsesinstitutioner.

Dette medfører, at en øget del af undervisningen skal foregå på et sprog, som udlændige kan forstå – primært engelsk. Undervisning på et fremmesprog kræver en stor indsats for sproglig efteruddannelse af lærerne for at undgå risiko for kvalitetsfald som følge af sproglige problemer. Samtidig må det ikke medføre, at dansk forsvinder som undervisningssprog. En sådan ”parallelsproglighed” koster også øgede ressourcer, som bevillingerne til uddannelserne må være tilstrækkelige til at dække.

Desuden må studierne tilrettelægges sådan, at et studieophold i udlandet kan passe naturligt ind i undervisningen og ses som en studiemæssig fordel.

De ansattes mobilitetsmuligheder, har også stor betydning for udviklingen af undervisningens kvalitet. Mobilitet medfører dels, at læreren får ny inspiration (både hvad angår indhold i og tilrettelæggelse af undervisningen). Men de ansattes mobilitet er også med til at understøtte de studerendes mobilitet via kendskab til relevante institutioner og kolleger i andre lande.

Derfor skal de ansattes mobilitetsmuligheder understøttes og udbygges, men for at være attraktivt må arbejdsgiveren sikre mulighed for at vende tilbage og der må arbejdes for internationale konventioner, som kan sikre international anerkendelse af de ansattes professionelle kvalifikationer.

Uddannelsesfinansiering

DM bakker op bag et aktivitetsbaseret finansieringssystem. Taxametersystemet er ikke i sig selv en ulempe. Men der vil altid være et grundlæggende finansieringsbehov ved at drive en institution, som ikke kan reguleres med aktiviteten. Taxametersystemet må derfor suppleres med en grundbevilling og desuden er en udvikling af systemet nødvendig. For det første skal taksterne reelt dække de samlede udgifter ved uddannelserne, så der ikke skal tages ressourcer fra andre kilder for at dække en underfinansiering af undervisningsområdet. For det andet skal al undervisningsaktivitet være omfattet. Det betyder f.eks. at den rene output basering, som på universiteterne medfører, at studerende, som følger undervisningen, men ikke består deres eksamen, ikke udløser en bevilling – og i realiteten har været omkostningsløse at undervise – hvilket i sagens natur ikke er i overensstemmelse med virkeligheden (snarere tværtimod). Desuden er det nuværende system alt for påvirkeligt at tilfældige fluktuationer i søgningsmønstret, så en tilpasning over en årrække vil forbedre planlægningsmulighederne og aktivitetstilpasningerne i stedet for det nuværende systems øjeblikkelige tilpasning, som kan medføre afskedigelser og manglede muligheder for at vende tilbage til den tidligere aktivitet, hvis studentersøgning stiger kort efter.

Taxametersystemet til kunne fungere som finansieringsmodel med en reform, som

- indfører en grundbevilling, som ikke er aktivitetsafhængig
- bringer taksterne i overensstemmelse med de reelle udgifter
- finansierer al undervisningsaktivitet
- indfører en model for udjævning af udsving over en årrække

Grundbevillingen vil også medføre en økonomisk beskyttelse af de fagområder, som i en given situation ikke har en stor studentsøgning, men som har en kulturbærende funktion eller på anden måde indgår i et universitets forpligtelse til at kunne opfylde det samfundsmæssige behov for viden inden for en meget bred vifte af fag og områder. En aktivitetsafhængig grundbevilling er således medvirkende til at reducere de faglige og indholdsmæssige ulemper, som et mere markedsorienteret, aktivitetsafhængigt finansieringssystem uomgængeligt vil medføre.

Kønsmæssige forskelle i studierne og i overgangen til arbejdsmarkedet

En af de vigtigste nøgler til fremtidens velstand og velfærd er et højt vidensniveau for både kvinder og mænd – gennem sikring af kvinders karrieremuligheder på universiteterne og i professionshøjskolerne samt fastholdelse af unge mænd i uddannelsessystemet. Men det kræver et intensivt arbejde med at nedbryde det kønsopdelte arbejdsmarked og uddannelsesvalg. Der kræves særskilt fokus på udfordringerne omkring unge mænds frafald i uddannelsessystemet og unge kvinders ringere karrieremuligheder i forhold til mænd. Selv om opgaven med at fastholde drenge og unge mænd i uddannelsessystemet ikke alene er en opgave for de videregående uddannelsesinstitutioner, har disse også en vigtig rolle at spille i forhold til at tiltrække og fastholde mandlige studerende. For kvindernes vedkommende er målsætningen om, at 50 % af en ungdomsårgang skal have en videregående uddannelse opnået for flere år siden – det er den mandlige del af ungdomsårgangene, som mangler for at den samlede målsætning kan nås.

Det er uddannelsesinstitutionernes primære opgave at levere undervisning på et fortsat højt niveau og ikke at bedrive arbejdsformidling for deres færdiguddannede. Den høje kvalitet er en forudsætning for, at de færdiguddannede kan få et arbejde efter endt uddannelse. Men institutionerne har en egen rolle at spille dels i forhold til at oplyse de studerende om deres erhvervs muligheder og dels ved at oplyse kommende arbejdsgivere om hvilke kompetencer de går glip af ved at undlade at ansætte en akademiker.

Afslutning

Afslutningsvist skal det slås fast, at en høj kvalitet på alle niveauer i uddannelsessystemet – med et naturligt særligt fokus på de videregående uddannelser – er DM's primære uddannelsespolitiske målsætning.

Det kræver, at arbejdsvilkårene er tilstrækkeligt attraktive til at kunne tiltrække og bibeholde kvalificerede ansatte i lærer/forsker professionen. Samtidig kræver det også studerende, som har økonomisk og social mulighed for at studere deres fagområde og som ikke ser sig selv – og anses af omgivelserne som – kunder i en butik, som anskaffer sig et produkt, som de ikke selv har en afgørende indflydelse på udformningen af.

Med hen blik på at ændre på den stadigt meget skæve fordeling mellem kønnene blandt det videnskabelige personale – specielt på universiteterne – er det vigtigt at gøre karrierevejene i starten mere attraktive, så fraværsperioder pga. barsel og forældreorlov i forskeruddannelserne ikke er hindrende for reelle karrieremuligheder for unge mænd og kvinder.

DM's uddannelses- og studenterpolitik bygger således på en grundlæggende antagelse om en meget tæt sammenhæng mellem de ansatte læreres vilkår og de studerendes vilkår for at deltage i og få et positivt udbytte af deres uddannelse. Lærere og studerende har en fælles interesse i at få genskabt et

ledelsessystem, som bygger på medbestemmelse fra de grupper, som har en professionel indsigt og/eller som er direkte involveret og berørt frem for eksterne interessegrupper, som kun har et meget perifert kendskab til virkeligheden på en videregående uddannelsesinstitution.

Endelig bør der også være en snæver sammenhæng mellem videregående uddannelser og forskning, således at det kan sikres, at undervisningen altid bygger på den seneste og mest opdaterede viden inden for det pågældende område. Den forskningspolitik, som denne holdning resulterer i, vil blive behandlet i et særskilt notat om forskningspolitik.